

04 FØRSTE DEL AF LÆGESTUDIET 1954-1957

Bolig og mad

I 1960erne var der stadig bolignød i Danmark og hvert år, når universiteterne startede primo september, var der en hel del studerende, der ikke havde kunnet få et værelse. De måtte derfor bo i telt på en campingplads eller blive boende hjemme hos forældrene og hver dag herfra køre til undervisningen på universitetet. Hver september måned var aviserne fyldt med beskrivelser af disse utilfredsstillende forhold og med opfordringer til private om at leje værelser ud.

Jeg var indstillet på at skabe de bedst mulige studiebetingelser med maksimal tid til læsning under rolige forhold og minimal tid til transport, så jeg prøvede at finde et værelse nær universitetet dvs. inden for kort cykelafstand. I en avis fandt jeg et sådant værelse annonceret i Tunøgade 11, ca 1 km fra universitetet. Det var godt nok meget op ad bakke herfra til universitetet, men hjemturen var til gengæld hurtig og på frihjul. Det betød, at det godt kunne betale sig at køre hjem og læse, selvom der kun var en times pause mellem forelæsningerne. Mellem Tunøgade og universitetet lå Sjællandsgade og en række lignende "ø-gader", hvor små arbejder huse bygget fra ca 1890 til ca 1920 lå tæt i lange rækker. Det var et berømt kvarter, fordi to socialdemokratiske statsministre: Hans Hedtoft og H. C. Hansen, begge uddannet som typografer, var opvokset her.

Tunøgade var den første gade på vej fra byen op ad "bjerget" til universitetet. Den lå vinkelret på den lige linje fra bymidten op til universitetet. Tunøgade var en blandet bebyggelse med store villaer fra sidst i 1800tallet på sydsiden ned mod byen og store etageejendomme fra begyndelsen af 1900tallet på nordsiden.

Villaen, jeg lejede mig ind i, var den østlige del af en dobbeltvilla i to etager. Den var bygget af grå-grønne mursten og den havde et lavt skifertag. Ud mod gaden var der bag et smedejernsstakit en lille cementeret forgård til cykelparkering. Bag huset var der en smuk, sydskrånende have udlagt som græsplæne med et stort magnolia træ i midten.

Værelset, jeg lejede, kostede 60 kr. pr måned med gratis el, rengøring, varme og morgente. Værelset lå på første sal og havde ét nordvendt vindue ud mod Tunøgade. Det var derfor et mørkt værelse, ganske lille på seks kvadratmeter, så der var kun plads til en seng, et skrivebord med stol samt en lille bogreol. Heldigvis var der også en niche i muren, der kunne bruges til opbevaring af tøj. Der var ikke plads til hverken klædeskab eller lænestol. Det værste var, at den gratis varme skulle komme fra en kakkellovn, og kun det forhold, at der i løbet af efteråret ville blive installeret radiator med fjernvarmetilslutning, gjorde, at jeg lejede det. De øvrige, ganske få værelser, der var averteret til leje lå kilometervis fra universitetet, og jeg var dengang indædt bevægeøkonom.

Rummet blev udlejet af en enkefru Lendrich, en lettere forvirret og ængstelig dame i 70erne, enke efter en lektor. Hun var et sødt og kultiveret menneske, som var god at diskutere kunst og litteratur med. Selv var hun udøvende kunstner inden for maleri og keramik. Fru Lendrich havde svært ved at leve af sin enkepension og af de få elever, hun havde til undervisning i porcelæns- og keramikmaling. For at øge sine indtægter udlejede hun derfor hele første salen. Her var fire værelser og et fælles toilet og badeværelse samt to små gasblus på gangen til te- og kaffe brygning samt lettere madlavning. Den ældste lejer var en ca 50årig frøken, der var meget observerende, snakkende, iblandende og evigt cerutrygende. Hun måtte leve af en pension eller arv, for hun var altid hjemme. En anden lejer var en fraskilt frue af samme alder, hvis mand ejede et stort damemagasin i Horsens og hvis datter, jeg kendte fra gymnasiet. Denne lejer var en meget kultiveret og sød dame, der dog berettede de frygteligste historier om sin mand. Til gengæld fortalte hun de sødeste historier om sin barndom og sit barndomshjem i Horsens, der for øvrigt lå ganske nær mine forældres bopæl. I det sidste værelse boede gennem mine tre år på denne bopæl mange forskellige efter hinanden. En ung ugift korrespondent, en ung ugift bankassistent, en midaldrende fraskilt kvindelig børnehavepædagog og en midaldrende fraskilt sygeplejerske. Sidstnævnte var morfinist, men arbejdede stadig inden for sit fag, selvom hun altid havde knappenålsstore pupiller. Til sidst boede der et ungt ægtepar fra Sydslesvig. De læste på børnehaveseminariet. Lejerne var mest kvinder, selvom Fru Lendrich

helst ville leje ud til mænd for, som hun sagde: "Mænd laver ikke så meget varm mad og vasker ikke så meget tøj som kvinder". På trods af, at der altid var mindst fire beboere på første salen, var der ikke megen omgang eller selskabelighed. Hver holdt sig for sig selv og kun, når man mødtes på gangen eller i badeværelset, blev der vekslet lidt uforpligtende bemærkninger. Det passede mig godt, da det betød ideelle forhold for læsning og anden fordybelse. Fru Lendrich boede selv i stueetagen, og hendes sydvendte stue mod haven og sollyset var samtidig atelier med farver, pensler, ubrændte og brændte keramikprodukter over alt. Der var også en elektrisk ovn til brænding af hendes og elevernes keramik.

Heldigvis blev centralvarmen installeret som planlagt efter nogle få måneder, så jeg derefter slap for dagligt at bære briketter, tænde kakkelovnen og tømme den for aske. Efter yderligere nogle måneder blev et lyst og venligt gavlværelse ledigt, som jeg var kisteglad for at kunne flytte ind i. Det havde tre vinduer og var dobbelt så stort som det gamle værelse, så udover seng, skrivebord med stol og en reol, blev der nu plads til et klædeskab og en god lænestol med tilhørende marokkopude til benene. Værelset kostede 65 kr. om måneden men nu plus varme efter forbrug. Jeg havde fået et rente- og afdragsfrit studielån på 1405 kr., og jeg syntes derfor godt, at jeg kunne få råd til det bedre værelse. Jeg flottede mig også ved at købe en ny radio til 377kr og radiolicens til 20 kr. Det var selvfølgelig en Herofon radio fra Hede Nielsens fabrikker i Horsens.

Da det blev vinter, viste det sig, at det var et meget koldt værelse, som selv den store fjernvarmeradiator ikke kunne varme op til stuetemperatur. Det skyldtes, at værelset kun havde én flade - en kort endevæg - fælles med et opvarmet rum - et af de andre værelser. To vægge var ydervægge og én vendte ud mod en uopvarmet trappe. Gulvet lå over en uopvarmet hall og det uisolerede loft stødte op til et uopvarmet tag rum. Jeg hængte tykke tæpper op på den længste ydervæg, som en slags isolerende gobeliner, men meget hjalp det ikke. En petroleumsovn viste sig at give mere vanddamp end varme med svær kondens på ruderne til følge. El-ovn måtte ikke bruges, da det var forbudt i lejeaftalen. Der var derfor ikke andet for end at klæde sig meget varmt på og engang imellem rejse sig og lave

Mit kolde studereværelse i Tunøgade 18, Århus fra 1954 til 57

kuskeslag for at få varme i fingrene. Det var absolut ikke rart at skulle overleve i de 15-17 grader, som temperaturen højst kunne holdes på om vinteren. Læsevanter blev nye, højt elskede beklædningsgenstande.

Min senere interesse for indeklima, isolering, ventilation mv. blev helt sikkert grundlagt her. Det var positivt, at mine lidelser i kulden gav mig en uvurderlig praktisk ballast i form af viden om relevante indeklimaparametre som fx strålekulde, kuldenedslag, udluftning og kondens.

For at slippe for morgenkaffe køen ved de to gasblus på gangen, havde jeg aftalt med min værtinde, at jeg hver morgen kunne drikke te, som hun lavede, sammen med hende nede i hendes køkken. Det gav dog anledning til et par ændringer i mine kostvaner. Jeg havde altid brugt sukker i min te, men min værtindes sukkerskål var ret ulækker. Hun var her som i mange andre forhold mere optaget af malerkunst end af huslig hygiejne. Jeg besluttede derfor at undlade at bruge sukker i den varme te. Det har jeg fastholdt livet igennem og derved sparet min krop for en stor mængde tomme kalorier. Den

eneste undtagelse er selvfølgelig romtoddy, hvor sukker er en nødvendighed. I det kolde hus var det heller ikke til at smøre smør på brødet, hvorfor jeg vænnede mig af med at bruge smør på brød. Det har jeg også fastholdt livet igennem og derved sparet min krop for indtagelse af en yderligere mængde unødvendige kalorier.

Der var ikke ordentlige faciliteter til at opbevare og tilberede madvarer til frokost eller varm aftensmad, og min lyst og mine evner til madlavning var meget beskedne. Hjemme hos mine forældre havde min mor systematisk holdt både min far og mig ude af køkkenet, og jeg anede intet om, hvad fx sovs blev lavet af. At spise ude måtte derfor blive løsningen. Men medens Århus i dag har utallige små, billige spisesteder, var der dengang kun ganske få, og de fleste af disse var de bedre og dermed dyre restauranter. Det kunne min økonomi slet ikke klare. Heldigvis var der et pensionat: "Frk Halagers pensionat" lige tværs over gaden i Tunøgade nr. 18 på første sal. Ejeren var en ca 50årig ugift, vest jysk kvinde. Det blev fortalt, at hun i Vestjylland som ung ikke var blevet gift med sin elskede, der havde giftet sig med en anden. Derfor tog hun til Århus og åbnede et pensionat. Senere i livet har jeg hørt, at hun, da hun blev folkepensionist, drog tilbage til Vestjylland, hvor hun igen mødte sin elskede, som da var blevet enkemand. De blev gift og levede lykkeligt til deres dages ende.

Frk. Halager var en nydelig kvinde med gråt, stramt tilbagestrøget hår og hun havde et lidt stramtandet skolelærerindeudseende, selv om hun normalt var smilende og venlig. Men ind i mellem kunne hun være meget bestemt. Det var også nødvendigt med den store og brogede flok af pensionærer, hvor hun skulle sikre, at der var den aftalte ene bøf - eller hvad det nu kunne være - til hver. Af og til forgreb en sulten pensionær sig på en ekstra bøf, og så blev der ellers skældt ud på vestjysk. Hun gik altid med forklæde og lavede god solid mad, som vi alle var tilfredse med, bortset fra forloren hare, der var præget mere af mel end af kød. Så jeg spiste der, både den kolde frokost og den varme aftensmad med to retter - forret og efterret - i de tre år jeg boede i Tunøgade. Det kostede 32 kr. om ugen i 1954.

Etageejendommen, som pensionatet lå i, var fra ca 1900, og den var

meget herskabeligt indrettet med en nydelig indgang i porten til gården og baghusene. Lejligheden var i L-facon, hvor L-ets bund vendte ud mod gaden med i alt fire værelser og hvor L-ets andet ben gik vinkelret ind i baggården. Denne fløj var oprindeligt domestikkens domæne med køkken og to pigeværelser, og her residerede frk. Halager og en ung pige, som gik hende til hånde. Hvor L-ets to ben mødtes, lå der en stor, mørk spisestue med kun ét vindue og med en beklædning af brune træpaneler til brysthøjde. Det var pensionatets centrum, for her stod spisebordet. Der var i alt ca 15 pensionærer, hvoraf en fem-seks stykker boede til leje i pensionatets værelser, medens resten, som jeg selv, boede i byen og blot kom til måltiderne. Der var fuldt optaget til den varme aftensmad, men til frokost var vi kun tre til fem pensionærer. Jeg var den eneste akademiker, resten var funktionærer, håndværkere eller arbejdsmænd. Langt de fleste var mænd, normalt var der kun en eller to kvindelige pensionærer. Mændene var enten unge ugifte eller midaldrende fraskilte eller stadig ugifte. Der var altid en god tone, godt humør og livlig diskussion. Det politiske spektrum var meget bredt med en rødglødende kommunist og en kølig venstremand som yderpunkter. Kommunisten så en slags meningsfælle i mig: "Arbejdere og studenter har altid stået side om side i kamp" sagde han tit. Samtaleemnerne var oftest politik, biler, sport og særlige oplevelser i dagligdagen. Inden for musik var Birthe Wilcke og Gustav Winkler de foretrukne. Jeg lærte her meget om almindelige danskeres interesser, opfattelser og vidensniveau, og jeg befandt mig vel ved denne daglige omgang med ikke-akademikere, noget som de fleste af mine medstuderende ikke fik prøvet i studietiden. I mit arbejdsliv har jeg siden altid haft let ved at komme i kontakt med og diskutere med mennesker fra alle samfundslag.

Jeg lærte også bordtaktik på pensionatet, Man skal ikke sidde ved bordenden, for så går der for lang tid. inden maden kommer, og det er svært at få genopfyldninger af kartofler og sovs. Man skal heller ikke sidde ved bordmidten, for der er hele tiden en voldsom videretransport af fade, gryder mv., som man må håndtere samtidig med, at man spiser. Den strategisk bedste placering er derfor en tredjedel til en fjerdedel inde fra en ende. Denne placering giver optimal tilgang til fadene, salt og peber mv. og størst ro til

fortæringen. Hvis man så også er hurtigspiser, som jeg var og stadig er, er man vel skikket til at spise i et pensionat.

De faste spisetider først til morgenmaden og senere på dagen i pensionatet gav mig en velstruktureret hverdag. Jeg kunne uden problemer være til første forelæsning kl. 0815 og efter frokostpausen fra 1200-1315. Hvis der var huller i undervisningstiden, var der også rigelig tid til at cykle fra universitetet ned til Tunøgade og hvile lidt, læse og spise. Så var man frisk til eftermiddagens forelæsninger eller kurser kl. 1315-1700. Efter en halv times aftenspisning var aftenen fri til læsning i fred og ro på værelset.

Mine studiekammerater, der boede i lejede værelser andetsteds i byen, måtte bruge mere tid på transport, indkøb og madlavning. På universitetet var der læsepladser i vandrehallen, men her var der mange forstyrrelser, og generelt var det svært på universitetet at finde en fredelig og uforstyrret plads til læsning i fritimer mellem forelæsningerne. I sådanne pauser kunne jeg køre hjem og læse i fred og ro. Universitetskantinen med "Krista" ved roret lå ganske vist bekvemt på universitetet, men bare madlugten på vej ind gjorde, at jeg mistede appetitten. Derfor holdt jeg fast ved pensionatet.

Undervisning på universitetet

De første dage på universitetet var ret forvirrende. I gymnasiet havde vi fået udleveret timeplan, bogplan og læseplan. Det var slut nu. På universitetet måtte man selv finde frem til det nødvendige og det væsentlige. Der var ingen hjælp i form af studiestartvejledning eller lignende klientvenlige tiltag. De forskellige institutter havde hver en opslagstavle ved indgangen, og man måtte arbejde sig igennem utallige opslag for at sammensætte en fornuftig studieuge. Aflyste timer blev også kundgjort her uden nogen forklaringer.

Studiestarten i efteråret 1954 var nok mere kaotisk end studiestarten de følgende år, for vi var det første hold, der skulle læse efter en ny studieordning. Tidligere havde det første studieår været den såkaldte kantusse, hvor pensum var fysik, kemi og andre grundfag samt filosofikum. Først efter at have bestået kantusse eksamen blev man sluppet ind på den egentlige første del af lægestudiet.

Kantussen var afskaffet under den nye studieordning, og man skulle nu efter normeret to et halvt års studium gå til førstedelseksamen i alle fag på én gang dvs. fysik, kemi, anatomi, histologi(mikroskopisk vævslære), fysiologi og biokemi. Filosofikum skulle man stadig bestå, men her kunne man gå til eksamen allerede efter ét år. Den nye studieordning var ment som en effektivisering, der skulle spare et halvt års studie tid, idet kantussen og den gamle første del var normeret til tre år i alt. Virkeligheden var dog anderledes. Medens de nye studerende under kantussen havde haft "næsen nede i slibestenen", var der under den nye studieordning to et halvt års frihed uden eksamen. Mange nye studerende var ikke i stand til at planlægge deres studieindsats på så langt sigt, og der blev derfor meget stort frafald ved eksamen efter to et halvt år pga for ringe studieindsats. Set i det store perspektiv betød den nye studieordning således ikke kortere og mere effektive studier, snarere tværtimod.

Men 1954 var ellers et stolt år for lægestudiet i Århus. Tidligere kunne man kun læse til første del af lægestudiet i Århus, medens anden del måtte gennemføres ved Københavns Universitet. Fra 1954 kunne man fuldføre sit lægestudium ved Århus Universitet.

Enkelte fag havde lavet lister over forslag til bog anskaffelser, men der var ingen obligatoriske lærebøger. Kun i nogle fag var det muligt at købe danske lærebøger. Alle fag, der behøvede store, velillustrerede lærebøger som fx anatomi og histologi, måtte bruge engelske eller amerikanske lærebøger. Det var simpelthen for dyrt at lave velillustrerede lærebøger til det lille danske marked.

Anskaffelse af en lærebog i anatomi var noget af et problem. I dette fag havde man nogle år tidligere indført en ny global nomenklatur(navngivning): Jena nomenklaturen, til afløsning af den klassiske Basel nomenklatur. De to nomenklaturer var ret forskellige, men jeg havde en forudelse om, at en så stor ændring kun langsomt ville slå igennem i praksis, hvorfor det nok ikke ville være relevant at lære en ny nomenklatur i min studietid. Heldigvis nåede jeg at anskaffe boghandlerens allersidste gamle Werner Spalteholz's anatomi bog på engelsk med den klassiske Basel nomenklatur. Og det var heldigt, for den ville ikke blive genoptrykt. Billederne var af

ringere kvalitet end i den nye Spalteholz, der først forventedes at udkomme i to bind et halvt år efter med Jena nomenklatur. Pga denne forsinkelse måtte mine medstuderende derfor først anskaffe en anatomi på engelsk - oftest Grays, en fremragende bog, men meget stor og tung og med en angliciseret udgave af alle latinske navne og så senere den nye Spalteholz. Mit valg af anatomi bog sparede mig for megen studie tid, for selvom den gamle Spalteholz var meget kortfattet, var den tilstrækkelig. Den kostede 110kr.

En lærebog i embryologi(fosterudviklingslære) var på tysk, medens neuro anatomien og Maximov & Blooms histologi var på engelsk. I fysiologi(Lundsgård) og biokomi (Schönheyder)var lærebøgerne danske, til gengæld var de næsten uden illustrationer.

Jeg var nogenlunde velaflagt med studiepenge hjemmefra, idet jeg fik 300 kr. om måneden mod at føre regnskabsbog, så jeg købte mine lærebøger kontant i Akademisk Boghandel ved Århus Universitet. Mange af mine studiefæller, som var nødt til at købe på kredit, måtte gå til boghandler Clausen ved Regina krydset på Søndergade i Århus. Boghandler Clausen var en mild og venlig herre, der finansierede utallige studenters indkøb af fagbøger. Han krævede ikke renter og der var meget lempelige afdragsvilkår; mange betalte endda først tilbage efter studiet. En af mine venner, der brugte Clausens boghandel, spurgte ham engang, om han ikke tit blev snydt af debitorerne. Clausen sagde, at det skete faktisk aldrig, de studerende syntes at betragte bog gæld hos ham som æres gæld.

Filosofikum gik vi til hos professor Justus Hartnack, en tidligere officer, der besynderligt nok havde haft evner og kræfter til at kvalificere sig inden for filosofi. Han var middelhøj af bygning, slank, altid solbrændt og med et sort, tilbagestrøget, pomadiseret hår. Han forelæste med amerikansk accent i det store humanistiske auditorium ved Ringgaden vis a vis det daværende Ortopædisk Hospital. Her sad vi så og kedede os, fulgte lidt med i det store, tykke stencilerede og helt uillustrerede kompendium i A4 format og fandt nogen trøst ved at se på den trekantede gipsfronton over talerstolen. Frontonen var en gips kopi af frontonen på et klassisk græsk tempel, og den havde krigere og guder stående oprejst i den høje midte, knælende

halvvejs ude og liggende i de to lave yderområder.

Filosofikum var et levn fra det klassiske universitet og betød, at universitetsstudier blev betegnet som "akademiske", medens studierne på Tandlægehøjskolen, Polyteknisk Lærestalt og andre uden filosofikum betegnedes som "ikke-akademiske". I Århus var filosofiundervisningen lagt an som en gennemgang af filosofiens historie med vægt på de største filosofers tanker. De interesserede os ikke, og vi ville både dengang og senere have haft langt større glæde af en videnskabsfilosofisk tilgang. Jeg husker kun to ting fra filosofiundervisningen, Den ene er: "Panta rei" som blev ytret af den gamle græske filosof Heraklit(død år 475 før vor tidsregning). Han beskrev en flod, der dag efter dag nok ser fuldstændig ens ud, som om den er den samme flod, men i virkeligheden består den hele tiden af nye vandmolekyler. Man bader derfor ikke i den samme flod, selv om man hver dag går i vandet samme sted. Jeg fandt det fascinerende, da det omsat til den medicinske verden betød, at den samme person efter et år, eller hvor længe det nu varer, stadig er den samme person, selv om alle kroppens molekyler i løbet af den tid er fuldstændig udskiftet. Den anden ting er en bemærkning fra Søren Kirkegaard om solidaritet. Han definerede solidaritet således: "Solidaritet er, når egoismen bliver selskabelig". Det er et citat, som jeg ikke så sjældent har fundet brug for livet igennem. For ikke at spille mere tid end nødvendigt, betalte vi næsten alle en privat filosofi maneduktør for at lære netop så meget, at vi lige kunne bestå den mundtlige eksamen. Det gjorde de fleste af os heldigvis, hvorefter vi kunne koncentrere os om den medicin-faglige del af studiet.

Anatomi og histologi optog megen studie tid. Begge var store fag, men anatomi var dog langt det største og sværeste. I anatomi skulle vi kunne beskrive enhver del af kroppen - knogler, muskler, sener, nerver, kar, organer mv. og redegøre for disses funktioner. Vi startede med knoglerne, hvor vi fik udleveret et sæt enkelt-knogler, der tilsammen udgjorde et helt skelet. Knogle sættet lå i en barnekistestør trækasse, som vi måtte tage med hjem en periode. Min kasse stod under sengen, og jeg tog kun enkelte knogler ud af gangen til studiebrug. Min ugentlige rengøringskone sagde aldrig noget, men

det var tydeligt, at i de perioder, hvor jeg studerede kraniet, var hun ikke glad for at tørre skrivebordet af. Måned efter måned sad jeg på min bag med en knogle i den ene hånd og med den anden hånds pegefinger på beskrivelsen af samme knogle i Spalteholz's anatomibog for at lære de latinske navne på fordybninger, fremspring mv. på knoglerne og den rigtige måde at beskrive knoglens udseende på. For andre legemsdele end knogler var der kun anatomi bogens billeder og beskrivelser at lære fra. På Anatomisk Institut var der begrænset adgang til enkelte organpræparater i store glas med formaldehydsprit, men præparaterne var af dårlig kvalitet, og det var dengang ikke muligt at lære anatomi ved at dissekere lig i Danmark.

Der var mange forelæsninger i anatomi. En af forelæserne var professor Larus Einarsson, der var islænding af afstamning og som talte dansk med en sær, svært forståelig accent. Hans forelæsninger var meget kedelige, og kun når han talte om sit hjertebarn, en af ham opfundet gallocyanin- cromalun farvning af hjernens Nissl-substans, kunne man mærke en interesse for at undervise. En anden forelæser i anatomi var prosektoren fra Risskov Statshospital Knud Aage Lorenzen. Han kunne forelæse elegant, flydende og meget detaljeret på grænsen til det pedantiske om alle anatomiske emner, og han kunne holde os vågne selvom forelæsningerne var fra 0815-0900 om morgenen. Men kedeligt var det alligevel.

For at være sikre på at lære det absolut væsentligste, gik vi også til maneduktion i anatomi. Denne undervisning var gratis, og den var rigtig god, da man her blev undervist i mindre grupper på 15-20 studerende. Her kunne man spørge og også blive hørt i at beskrive knogler, organer mv. og derved få sin egen beskrivelsesteknik poleret. Min maneduktør var en netop færdiguddannet læge fra det første Århus hold ved navn Folmer Nielsen Kudsk. Han var en stor, noget korpulent mand med en fotografisk hukommelse for detaljer inden for alle områder af anatomen. Det var god og effektiv undervisning. Senere mødte jeg ham mange gange, idet han først blev lektor og senere professor i farmakologi ved Århus Universitet.

I december og januar var der ingen undervisning på universitetet, så

jeg boede hos mine forældre i Horsens og læste fysiologi sammen med en af mine studenterkammerater Steen Ahrons. Samtidig havde jeg meldt mig hos Horsens skolevæsen som vikar i de to måneder. Det var ikke så få morgener, at der kom en pedel kl. 08 og bad mig komme som vikar på en af de nærliggende kommuneskoler og i de to måneder tjente jeg 543,73 kr. som vikar. Det var svært at træde i en andens sted som underviser, når man ikke kendte pensum, men skoleinspektørerne bad mig blot om at sørge for ro og orden, de forventede ikke en egentlig undervisning. Jeg fandt ud af, at højtlesning var det, der greb mine elever mest, så jeg fik fat i en bog med spændende korte noveller, som kunne læses højt inden for tre kvarter. Den historie eleverne holdt mest af hed: "De tre skeletters rev". Det var en historie om en lille ø med et ensomt beliggende fyrtårn med tre fyrpassere. Den lille fyrtårns ø blev ramt af et skib fyldt med rotter, men uden besætning, da denne var blevet spist af rotterne. Ved strandingen reddede tusindvis af rotter sig i land på den lille nøgne fyrtårns ø, og de prøvede på alle mulige måder at komme ind i fyrtårnet. Det var en rigtig gyser og der var åndeløs tavshed, medens jeg læste op. Efter de erfaringer med folkeskolen var jeg glad for at have valgt medicinen frem for læreruddannelsen, som hovedparten af mine studenterkammerater ellers havde påbegyndt.

Jeg kendte ikke meget til Århus, hvor jeg nu forventeligt skulle bo i ca syv år. Derfor meldte jeg mig til et aftenskolekursus om Århus' historie og nutid. Det var spændende at høre om byens udvikling ved mundingen af Århus å, om byens institutioner og øvrige bygninger og at være på ekskursioner til en række af disse og på orienterende køreture rundt i Århus. Kursus kunne afsluttes med en lokal, officiel turistførereksamen og for sjovs skyld gik jeg op til denne eksamen og bestod. Jeg fik et officielt turistførerbevis og et officielt guideskilt og kunne derefter i sommermånederne fungere som turistfører på dansk og engelsk ved den daglige busrundtur for turister, som guide ved jyske skoleklassers én dags udflugter til Århus eller som guide på Mira-bådernes sejlture fra Århus havn til Skødstrup vig på Mols og tilbage.

Mit certifikat for bestået fremmedføreruddannelse i Århus 1955

Den første sommer hjemmefra, sommeren 1955, havde jeg besluttet mig for at bruge tid til at give anatomien en ekstra skalle, og samtidig var jeg blevet glad for at bo hjemmefra. At være turistfører var en god undskyldning for at blive i Århus frem for at rejse hjem til mine forældre i ferien. Mine turistførerindtægter, som blev på 446 kr., kunne lige dække de ekstraudgifter, der var til mad og ophold i Århus frem for i Horsens. Det blev en god læsesommer, hvor jeg begyndte at få styr på det svære anatomi fag.

Efter to års undervisning med rigtige knogler og ellers kun billeder, fik vi tilbud om i en sommerferie at komme på et flere ugers dissektionskursus i udlandet. Her var det i modsætning til Danmark normalt, at en del personer testamenterede deres afsjælede legeme til videnskabelig eller undervisningsmæssig brug. Jeg valgte at tage til Irland og kom sammen med et hold på ca 25 til Cork Universitet. Det var en lang og besværlig rejse, først over Vesterhavet, så med tog tværs over England og dernæst igen sejltur, nu over det irske hav. Universitetet var ikke stort, men meget anderledes end Århus' Universitet, idet bygningerne i Cork var klassisk gotiske og bygget af

grå sandsten. Vi var tilknyttet den anatomiske afdeling, der i sin dissektions sal havde flere borde, hvert med sit, såkaldt velmodnede lig liggende udstrakt på ryggen. Modningen kom i stand ved opbevaring i formaldehydsprit i mere end et år. Vi fik lært at dissekere, dvs at frilægge organer og disses indre dele og for kar og nervers vedkommende at frilægge og følge disses forløb. Det var en meget effektiv og god undervisning, som enhver lægestuderende har behov for. Den giver en tredimensionel fornemmelse, som man ikke kan opnå ved at se på billeder i en lærebog.

Den irske befolkning var dengang meget fattig, hvilket vi mærkede på vort logi og pensionat, hvor en væsentlig del af maden var havregrød. Til gengæld var det festligt at gå på pub om aftenen, at høre de irske sange og at drikke enten den lokale whiskey: Paddy eller Guinness øl fra Dublin bryggeriet.

Efter kurset blaffede min gode ven og studiekammerat Jens Buus og jeg Irland rundt. Først mod sydvest til Killarneys subtropiske klima med palmer og Rhododendron én masse og derefter op langs vestkysten til Galway med Europas reneste luft. Den nærmeste forureningskilde på dette vestenvindsdominerede og dengang ret øde område er nemlig USA. Videre til Aran øerne, som vi kendte fra Flaherthys berømte film "Men of Aran". Og videre igen via Dublin, hvor et besøg på Guinness bryggeriet var et must. I Dublin boede vi i et meget rigt og herskabeligt hus ud til bugten. Sønnen herfra og Jens havde mødt hinanden et par år tidligere, og Jens havde en stående invitation til at bo hos familien. Det var et hus med butler og anden domestik, hvilket jeg aldrig havde oplevet tidligere. Men jeg blev klar over domestikkens fortræffeligheder, da jeg en morgen, uden at tænke over det, havde efterladt noget snavsetøj på gulvet under min seng og så om aftenen fandt det liggende oven på sengen i renvasket, strøget og sammenlagt tilstand. Til sidst rejste vi i den engelske del af Irland, og så bla Giants Causeway, et fantastisk klippeområde af sekskantede basaltsøjler, der ved kysten stod som meterlange kæmpeblyanter af forskellig højde.

Vi blaffede, og det gik let. Hvis der var plads i en bil, kom vi med, selv om vi med vore rygsække fyldte godt i de små personbiler. Vi

boede på vandrehjem, hvor vi måtte leje lagner og tæpper og låne køkkengrejer, for vi havde ikke noget campingudstyr. Vore sko var almindelige spadsere sko, som ikke var velegnede i det våde irske klima, og de kunne i hvert fald ikke holde vore fødder tørre. Men det var sommer, og landskabet med dets grønne græs imellem de utallige, grå stendiger samt befolkningens venlighed og charme var en enestående og dejlig oplevelse. En dag i øsende regnvejr på en øde vej mødte vi en gennemblødt irer fra de lavere klasser, og hans hilsen var: "Nice weather today, a pity that the sun will not come through". Vi så også "tinkere" dvs zigeunere, hvor hele familien levede i små western-lignende, hestetrukne beboelsesvogne. De kørte rundt og reparerede gryder, pander og andet køkkentøj. Havde vi ikke tidligere læst om taterne i St. St. Blichers bøger, ville vi ikke have kendt til eller forstået denne livsform.

Vi gik altid med vore studenterhuer, hvilket faktisk skabte en del problemer for os. I Irland var det dyrt at læse på universitetet, så studerende der var næsten altid rige folks børn. Det tog derfor ret lang tid for os at forklare nye bekendte fx vore tommelfingerværter, at vi var fattige studenter, hvorfor de ikke ved vor destination skulle køre os til byens bedste, dyreste hotel men til det ydmyge, billige vandrehjem.

Nå, tilbage til Århus. Tilegnelsen af anatomien var på godt jysk en stor og træls opgave, men det var selvfølgelig en klar nødvendighed for en lægestuderende at lære kroppen at kende til bunds. Langt mere spændende var den mikroskopiske vævslære: Histologien. Lærebogen her var den velskrevne amerikanske Maximow & Bloom, der havde mange fremragende, meget illustrative og oftest særdeles smukke mikroskopiske farvebilleder af kroppens forskellige væv. I omfang var det et langt mindre fag end anatomien, og eksamenskarakteren talte uforholdsmæssigt meget i forhold til fagets størrelse. Så både af eksamenskarakter-taktiske årsager og af almindelig interesse brugte jeg megen tid på dette fag. Til sidst var det simpelthen en stor fornøjelse at kunne tage et hvilket som helst af de ca 100 vævs præparater, der var i eksamenskassen, sætte det i mikroskopet og efter et par minutters gennemgang af præparatet at kunne sige fra hvilket organ, det stammede, og derefter beskrive det i

detaljer. Her hjalp det mig meget at være mere visuelt end auditivt begavet. Forelæsninger var derimod ikke så effektiv en indlæringsmetode for mig som læsning eller arbejde med præparater. Vi var også vel hjulpet af en god lektor Erik Krogh i faget. Han var i øvrigt søn af den store danske fysiolog og nobelpristager August Krogh. Vor gode lektor kunne, med mundvandsdråber stående ud i næsten en meters afstand, på blændende pædagogisk vis forklare, hvordan en todimensional struktur i et mikro-meter tyndt mikroskopipræparatet kunne omsættes til den virkelige verdens tredimensionale struktur. Han forklarede således om en nervetråds bygning, at myelinskedet (det isolerende lag uden på selve nervetråden) var som et drænrør uden på en spegepølse (nervetråden) og yderst var det hele holdt sammen af en nylonstrømpe trukket uden på drænrøret. En sådan forklaring glemmer man aldrig. Hans eget forskningsområde var nerveceller, hvor han brugte blæksprutters meget tykke nervetråde som forsøgsobjekter. For at have tilstrækkeligt med forsøgsdyr, var der på instituttet en tank til opbevaring af blæksprutter.

I histologi var der også gratis maneduktions undervisning. Her havde jeg endnu en nybagt læge fra det første århusianske hold som lærer. Han hed Vagn Drewis - slank og velproportioneret med mørkt hår og et lidt sydlandsk udseende. Han var altid i godt humør, men temperamentsfuld og noget barsk. Han indledte fx sin første time med: "Det medicinske studium er hårdt, og om et år er kun halvdelen af Jer tilbage her". Det affødte almindelig første års optimistisk grinen på holdet, men på mig havde det den effekt, at jeg svor på, at jeg i hvert fald ville være en af dem, der blev tilbage. Efter et år viste det sig, at han næsten fik ret i sin spådom.

Undervisningen i fysik blev afholdt som katedrale, meget kedelige forelæsninger af den meget nydelige og velklædte professor Sven Verner. Der var mødepligt, og den blev kontrolleret med underskriftsindsamling ved hver forelæsning. Der var imidlertid ikke eksamen i faget, hvilket altid reducerer enhver students interesse for selv et interessant fag.

Kemiundervisningen var langt bedre og mere spændende, da de

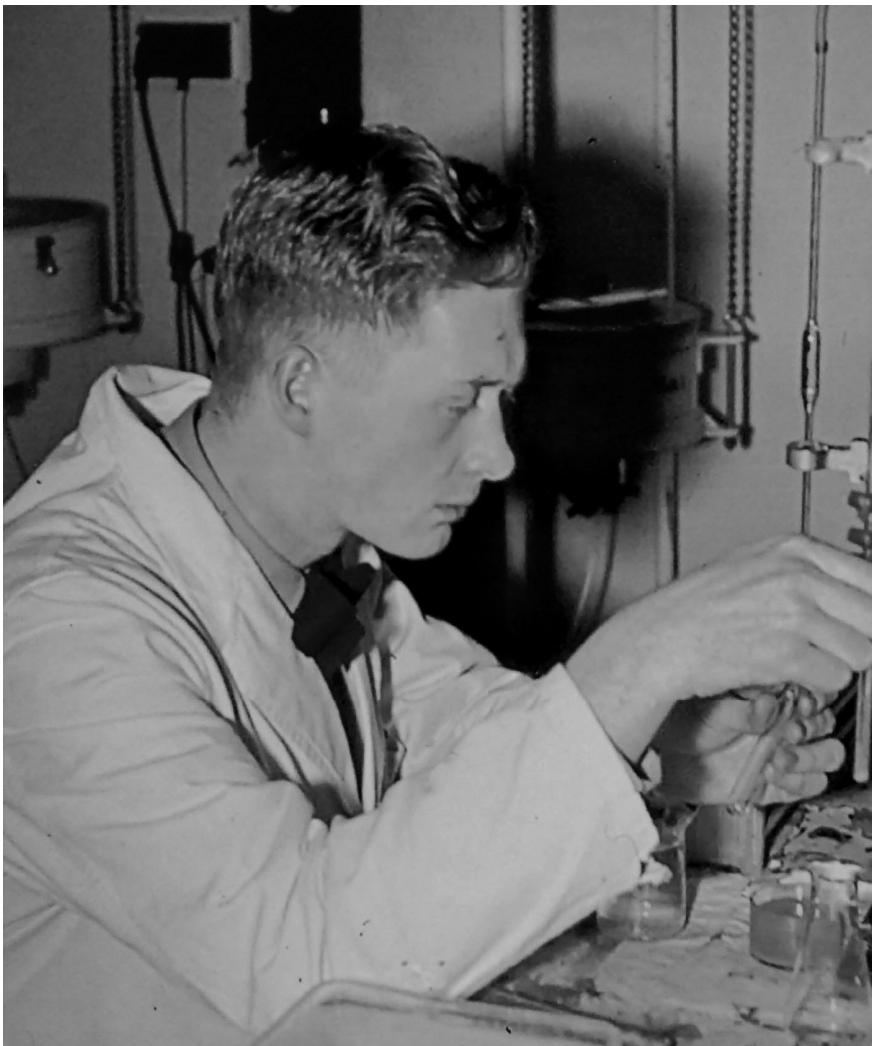
katedrale forelæsninger her var krydret med demonstrationer af diverse kemiske reaktioner, herunder lejlighedsvis eksplosioner. Professor Hakon Lund producerede under anden verdenskrig illegalt sprængstof til modstandsbevægelsen, så han nød synligt de nydelige små eksplosioner i undervisningens tjeneste. Han var en habil gymnast, og af og til demonstrerede han sine færdigheder i stadig at kunne gå på hænder, selvom han var oppe i årene. Han var en dygtig, fængende og morsom forelæser. Ligeså inspirerende var hans lektor Axel Voigt, som underviste mindre hold.

Undervisningen i anatomi, histologi, fysik og kemi foregik i den såkaldt gamle hovedbygning, som var universitetets første bygning fra begyndelsen af 1930'erne. Den var fint proportioneret i sædvanlig C. F. Møller stil med mange sammenbyggede kassehuse af gule mur- og tagsten. Undervisningen i fysiologi og biokemi foregik længere nede i universitetsparken i en fællesbygning for de to fag med et tilhørende fællesauditorium.

Lærebogen i fysiologi var dansk og meget velskrevet. Den var forfattet af den københavnske professor i faget, professor Einar Lundsgård. Professoren i Århus hed Søren Ørskov og hans forelæsninger var kedelige og helt uninspirerende. Jeg kan ikke huske, hvad han forskede i, men han brugte due blod til sine forsøg og det forlød, at instituttets ansatte havde stor glæde af at fortære de udblødtes afsjælede legemer. En anden forelæser Jens C. Schou, den senere nobelpristager, var en høj, mager, alvorlig mand med dyb stemme og stor evne til ved forelæsningerne at vække interesse for sit spændende og fascinerende fagområde. Schou forskede i cellemembraners natrium-kalium transport i frøskind, en pumpemekanisme, der er afgørende for at opretholde forskellige koncentrationer af salte inde i cellen og uden for cellen. I fysiologi var der også forelæsninger for mindre hold af lektorerne Christensen og Jelling. Som sædvanligt var denne undervisning af små hold langt mere givende end de katedrale forelæsninger.

Professoren i Biokemi hed Fritz Schönheyder. Han var af middelhøjde med et stort, tungt ansigt og en middelstor halvkugleformet borgmestermave i kombination med slanke arme og

ben. Han havde selv skrevet den udmærkede lærebog, og han kunne den næsten udenad ord for ord. Han var pertentlig og detailorienteret og var derfor frygtet som eksaminator. Af den grund var det et fag, hvor studenterne udviklede mange huskeregler. En af disse var særlig god og let at huske, men den var ret så uartig. Det var navnene på de ti essentielle aminosyrer, dvs de aminosyrer som er absolut nødvendige for kroppens normale funktion. De skal derfor tilføres med kosten. Aminosyrerne hedder i alfabetisk rækkefølge: Arginin, fenylalanin, histidin, isoleucin, leucin, lysin, methionin, treonin, tryptofan og valin. Huskereglen var: "Hist midt i løbet tre, arge, valne penis lystigt dryppe". Jeg brugte selv huskereglen ved eksamen med godt resultat. Schönheyders forelæsninger var jævnt kedelige, men til gengæld var der biokemiske øvelser for små hold, hvor man bla fik biologiske væsker til at koagulere på forskellig vis, og man fik lært at bestemme mælkesukker og mange andre stoffer.

Stud med Ib Andersen
beskæftiget med
biokemiske øvelser,
Århus Universitet.
1956

De lægestuderende var særdeles glade for dette kursus, for her anvendte man ikke-denatureret 98 % ætylalkohol(sprit) i ret store mængder til mange biokemiske reaktioner. På hvert kursus blev konstateret et enormt "spild" af dette kemikalium, men dette "spild" dukkede heldigvis op igen i fortyndet form tilsat diverse smagsstoffer ved medicinerfesterne. Professoren gjorde, hvad han kunne for at begrænse spildet bla med hyppige inspektionsrunder og forklaringer om, at der kunne være iblanding af den giftige metylalkohol, som man kan blive blind af at indtage. Ingen af de studerende troede dog på det, så spildet var fortsat stort.

Der gik en historie om, at Schönheyder egentlig skulle have haft Nobelprisen for opdagelsen af vitamin K i stedet for hans tidligere kollega og samarbejdspartner Henrik Dam fra Københavns Universitet. De to havde sammen, men med Schönheyder i spidsen, arbejdet med opdagelsen af vitamin K og dets betydning for blodets koagulation. Det lykkedes for dem, men da de kom til publikationsfasen blev Schönheyder imidlertid langvarigt syg, og det blev så, uvist hvorfor og hvordan, Dam der fik hovedæren for opdagelsen. Jeg har aldrig kontrolleret om det er en sand historie; Schönheyder selv omtalte aldrig forløbet.

Fester på universitetet

Ved siden af det daglige, faglige liv havde en studerende mange andre muligheder for horisontudvidelse. Studenterforeningen var meget aktiv og arrangerede bla mange foredrag af kendte personer. Fx holdt selvste Dr. Alfred Charles Kinsey fra USA foredrag om sine studier af seksuallivet, hvilket man i Danmark dengang hverken talte offentligt om eller forskede i. Med sit spændende stof, et smukt sprog og en kæmpestor butterfly havde han publikum i sin hule hånd. Der var fuldt hus og endda mere til i det store filosofi-auditorium. Der sad, stod, hang eller lå studerende over alt. Det var før p-pillerne og den seksuelle frigørelses tid.

De store, mere officielle universitetsfester blev som sædvanligt ved universiteter afviklet med stor pomp og nogen pragt. Det gjaldt både årsfesten med den af studentersangkoret fremførte kantate, rektors festtale, rektors håndtryk til nye studerende, uddeling af

guldmedaljer og disputatsbeviser samt det efterfølgende aftenbal i den store aula og den mindre vandrehal, medens drikkeriet var henvist til kantinen i kælderen. Alle mænd var festklædte i sort, de studerende i deres studentersmoking og professorer og andre lærere normalt i kjole og hvidt med evt store ordener. De udefra inviterede var også i festligt skrud, det var oftest unge damer mest fra sygeplejen, laboratorierne eller seminariet, da flertallet af de studerende var mænd. At danse vals i den store højloftede aula, der var kantet med kalveskindsbeklædte vægsofaer og belyst af de kæmpestore, nedhængte PH lamper (af typen: "Den skrællede pære") til musikken fra et godt orkester var en meget betagende oplevelse. Senere har jeg kun set tilsvarende, måske endda på et endnu højere plan, ved transmissioner fra det store nytårs bal i Wien.

Der var også mindre, officielle fester, der foregik i vandrehal og kælder. De var præget af lettere fylderier og dans til Lohses orkester i selve vandrehallen. Også her var de fleste studerende i smoking og damerne fint klædt på. Som mange andre studerende lagde min gode ven og studiekammerat Jens Buus og jeg altid en solid og billig såkaldt "bund" hjemmefra. Det foregik oftest ved, at vi drak en magnumflaske af "Den med tyren" varmet godt op ved radiatoren og tilsat nogle sukkerkvalde for at mildne den overvældende smag af garvesyre. Det var simpelthen en elendig vin, som man ikke ville kunne sælge i dag. Dengang var rødvin en nærmest eksotisk sjældenhed for den største del af befolkningen, og en flaske god rødvin var prissat langt over en students økonomiske muligheder. En anden form for "bund" var af rent dansk tilsnit i form af en såkaldt "Jensen" (navngivet efter opfinderen), hvor en Gammel Carlsberg Porter blev blandet med en Fine Festival øl (FF). Herved blev den stærke, bitre porter fortyndet, uden at det gik ud over den kære alkoholprocent. En god "bund" betød, at man ikke behøvede at indtage mere end en eller to af de dyre øl på universitetet.

Man var normalt lidt medtaget, når man kom hjem fra sådan en fest, og afklædningen foregik oftest ved, at man på vej hen til sengen smed sit tøj i en slags "spor". En tidlig søndag morgen efter en sådan fest dukkede min far uanmeldt op og i stedet for som ventet at se en flittigt læsende student, lå der et søvndrukkent vrage af en søn i

sengen. Han tog det dog nydeligt og sagde kun:” Sådan har din mor ikke lært dig at lægge dit tøj sammen”. Derefter gik han og overlod mig til tømmermændenes rasen. Han kom aldrig senere på uanmeldt besøg.

Første dels eksamen

Efter de normerede to et halvt års studie tid syntes jeg ikke, at jeg helt havde styr på alle fag. Jeg besluttede derfor at bruge et halvt år mere på første del. Det gav mig tid til at høre andre studerende blive eksamineret, for de mundtlige eksaminer var offentlig tilgængelige. Jeg brugte en måned på det, og den var faktisk godt spenderet, for ikke blot fik jeg store dele af pensum gennemgået ved at høre på disse eksamener, men jeg fik også lært almen eksamensteknik, ordlyden af en lang række eksamensspørgsmål samt eksaminatorernes fobier og filier. Efter dette halve års yderligere fordybelse gik jeg til eksamen i foråret 1957 og bestod med 72,5 points, hvilket var præ, dvs udmærkelse, Den laveste karakter fik jeg i anatomi. Mit eksamens- spørgsmål var mavevæggenes muskler og jeg kunne redegøre for alt, undtagen for tilhæftningen af mavevæggenes mange muskler på de enkelte ribben. Jeg havde lavet en huskeregel, men ved eksamensbordet havde jeg glemt huskereglen. Efter således at være blevet bragt i defensiven, var det essentielt at komme i offensiven, og jeg gik derfor i gang med at beskrive de forskellige brokporte, der er i mavevæggen. Det er af stor praktisk relevans for en kirurg, og da censor var kirurg, var han meget glad for den gennemgang. Det gjorde, at jeg trods alt fik en tålelig karakter.

Det gode eksamensresultat gjorde, at det var rimeligt at skrive en ansøgning til det største private studielegat, der dengang fandtes. Det var på ca 3500 kr., nok til at leve for et helt år. Jeg fik det bevilliget, og jeg behøvede derefter ikke længere at få økonomisk støtte hjemmefra. Det var nemlig normalt under anden dels studiet at vikariere i ferierne i lægestillinger på forskellige sygehuse. Det gav penge til studierne, og det var samtidig af praktisk værdi i den kliniske uddannelse.

For at fejre eksamensresultatet tog jeg en måned til Paris på Institut

Franco-Scandinave, hvor jeg boede en måned i Cité Universitaire og gik til franskundervisning om formiddagene. En del af eftermiddagene og én dag om ugen var undervisningsfrie, så jeg lærte Paris og dens seværdigheder godt at kende. Det var en herlig, meget kulturel måned. Trods denne undervisning i fransk oven på de tre år med fransk i gymnasiet, syntes jeg, og det synes jeg stadig, at fransk er et vanskeligt sprog, som mit hoved og mine stemmebånd ikke rigtig er bygget til. Men jeg læser dog stadig fransk uden større vanskeligheder.